

Кушнірук М. О.
вихователь ДНЗ№27
м. Бердичева,
наук. керівник: доц. Тарнавська Н. П.

Формування сенсорних здібностей дітей раннього віку за допомогою блоків Дьєнеша.

Ранній вік, за визначенням фахівців усього світу - унікальний період у житті людини. У дитини починають накопичуватися уявлення про колір, величину й інші властивості предметів. Сприймання величини предметів здійснюється шляхом практичного та сенсорного зіставлення предметів за їх величиною. Створенню цілісного образу сприйманого предмета сприяють маніпулятивні дії з ним, активне обстеження його руками.

Основний принцип програми «Українське дошкілля» - не вчити і виховувати, а розвивати закладене в дитині природою, допомагаючи їй пізнавати навколишній світ через те, що їй близьке. Сенсорний розвиток дитини - це розвиток дитячого сприйняття і формування уявлень про найважливіші властивості предметів, їх форму, колір, величину, положення в просторі [1].

Проблема сенсорного розвитку дошкільників перебуває в центрі уваги багатьох вчених, як психологів (Л. Венгер, О. Запорожець, В. Зінченко, Є. Ігнат'єв, В. Мухіна) так і педагогів (В. Аванесова, М. Поддяков, Н. Сакуліна, Є. Тихєєва, О. Усова, Є. Фльоріна, Д. Кюизенер, математика (З. Дьєнеш). Вони справедливо вважали, що сенсорне виховання, спрямоване на забезпечення повноцінного сенсорного розвитку, є однією з базових компетентностей дитини раннього віку.

Мета статті: проаналізувати проблему формування сенсорних здібностей дітей раннього віку за допомогою блоків Дьєнеша та запропонувати серію завдань на основі блоків Дьєнеша. Дитині раннього віку необхідне накопичення різноманітного сенсорного досвіду, який на наступних етапах навчання дозволить систематизувати отримані знання, придбати нові, використовувати їх в різноманітних ситуаціях. Так серед основних завдань сенсорного виховання в молодших групах ДНЗ є наступні: ознайомити з предметами трьох форм: круг, квадрат, трикутник; закріпити шість кольорів, вміти розрізнити і добирати предмети за величиною, фактурою, призначенням. Вирішувати ці завдання пропонується в ігровій формі [1, с. 12].

З метою реалізації вище вказаних завдань дуже ефективними є робота по сенсорному розвитку дітей, на основі дидактичного матеріалу - логічних блоків Дьєнеша.

Дьєнеш створив теорію шести стадій вивчення математики.

На першій стадії вільної гри більшість дітей, зустрічаючись з незнайомим завданням, інтуїтивно використовують метод проб і помилок та хаотичні спроби вирішити задачу. На думку Дьєнеша, це необхідний початок навчання - так дитина знайомиться із ситуацією, яку їй належить вирішити.

Після вільних експериментів у спробах з'являється повторюваність та формуються «правила гри», які символізують перехід на другу стадію.

Розуміння дитиною, що заняття можна перетворити на гру за допомогою правил, дозволяє зробити значний крок на шляху створення самої гри. Перш ніж пройти від початку до кінця гри, потрібно вивчити правила. Вивчення правил – найважливіший навчальний момент другої стадії. Педагог повинен донести до кожної дитини, що без правил гратися неможливо.

Третя стадія – стадія порівняння. Діти вчаться гратися в ігри зі схожою структурою правил, але різним дидактичним роздатковим матеріалом (наприклад, одне і теж завдання пропонується на кубиках, гудзиках тощо). Фахівець разом з дітьми обговорює, порівнює ігри одна з одною, знаходить спільні ознаки та шляхи вирішення. Усвідомлення дитиною структури гри – це неодмінний крок на шляху до розуміння абстракцій.

На четвертій – репрезентативній стадії – дитина розуміє абстрактний зміст чисел за допомогою різних ігор, у яких використовуються різноманітні діаграми і таблиці, «карти ігор». Графічні зображення допомагають зрозуміти те спільне, що є в різних іграх.

П'яту стадію Дьєнеш називає символічною. Дитина повинна прийти до усвідомлення, що різні серії кроків у вирішенні завдання призводять до одного результату. Для складання карти гри потрібна спеціальна мова. Як правило, це мова символів. Намагаючись експериментувати з цією мовою, можна створювати нові символічні системи.

Шоста стадія – стадія формалізації – триває довше за інші. На цьому етапі можна запропонувати дітям декілька варіантів опису «карти гри», визначити певні правила, які дозволять зробити необхідні висновки [4].

У набір для гри входять 48 логічних блоків, які відрізняються формою, кольором, товщиною і розмірами. Блоки Дьєнеша представлені у вигляді основних геометричних фігур: круг, прямокутник, квадрат, трикутник та оформлені в жовті, червоні і сині кольори. Геометричні фігури виконані у великому і маленькому розмірі, а також у вигляді тонких і товстих фігур. Важливо, що в наборі не існує геометричних фігур з однаковими параметрами.

Перш ніж приступити до гри з блоками, Золтан Дьєнеш радить дорослим заздалегідь познайомити малюка з цим дидактичним посібником.

Пропонуємо для ознайомлення дітей з блоками Дьєнеша наступні завдання що будуть корисними вихователям ДНЗ, батькам дітей дошкільного віку:

Викладіть перед дитиною набір і надайте їй повну свободу дій. Вона може перебрати їх, спробувати на дотик, потримати в руках, або навіть пограти з ними. Весь комплекс ігор-вправ – це немовби довгі інтелектуальні «сходи», а самі вони – окремі «сходишки». На кожному «сходишку» дитина обов'язково має стати. Якщо пропустити якусь, то ступити на наступну «сходишку» їй буде вже важче. З огляду на це перші завдання та вправи дуже прості, їхня мета — засвоєння властивостей, слів «такий самий», «не такий» (за формою та кольором).

Серед ігор, що можна організувати з блоками Дьєнеша можуть бути наступні:

Гра «Знайди мене» (класифікація за однією ознакою).

Треба знайти фігури, які відповідають певній ознаці

- Знайди усі фігури червоного (жовтого, синього) кольору; знайди усі фігури як ця за кольором (показую фігуру і запитую, якого вона кольори);
- Знайди усі фігури у формі круга (трикутника, квадрата, прямокутника);
- Знайти усі фігури як ця за формою;
- Продовжити ланцюжок, чергуючи блоки по розмірах, кольорах, товщині або формі. Наприклад: синій, червоний, синій і так далі. Викласти ланцюжок так, щоб поруч знаходилися фігури аналогічні за розміром, різні за формою і кольором і навпаки.
- Знайти усі маленькі (великі фігури);
- Знайти усі фігури як ця за розміром (показую і запитую, яка вона за розміром - велика чи маленька);
- Знайти усі тонкі (товсті) фігури;
- Знайти усі фігури як ця по товщині;
- Малюкам треба до кожної фігури знайти пару за розміром, формою, кольором, або товщиною. Наприклад, великий трикутник синього кольору бере в пару маленький синій трикутник і так далі.
- З метою використання різних сенсорних аналізаторів і розширення сенсорного досвіду малюків використовується «Чарівний мішечок»: у барвистий тканинний мішечок складаються фігури, що треба знайти на дотик (тільки великі або тільки маленькі);

- Також проводяться ігри з використанням маленького «сухого басейну» для рук. У невелику ємність - каструлю, тазик, відрізану нижню частину великої ємності з під питної води наливається промитий і просушений горох (чи квасолю, рис, гречку), в якому захована фігура. Ігри з використанням «сухого басейну» дуже подобаються малюкам, вони приносять велике задоволення, сприяють розвитку координації рухів, робиться ніжний масаж рук, пальчики стають чутливішими;

- Складніший варіант - знайти не такі фігури: всі не червоні, не круглі, не тонкі і так далі.
- Гра «Що змінилося». Перед дітьми викладають декілька фігур (починаючи з 3-4 до 5-6), пропонують уважно розглянути і запам'ятати їх. Діти заплісують очі і дорослий забирає одну фігуру. Промовляючи промовку діти відкривають очі і промовляють якої фігури на стало за двома ознаками. Коли діти швидко справляються з завданням, його ускладнюють: фігури не забирають, а міняють місцями.

- Гра «Яка фігурка зайва».

Викладаються три фігурки - дві зі схожими властивостями, а одна – що відрізняється. Наприклад: два круги і один трикутник; дві червоні фігури і одна - жовта; дві тонкі і одна - товста; дві великі і одна - маленька. Необхідно назвати, яка фігура зайва і чому.

- Серія ігор «Виклади картинку».

Для цих ігор використовуються, як готові альбоми «Блоки Дьенеша для найменших», так і свої розроблені картки, при викладанні яких використовуються усі фігури комплекту. Накладаючи кольорові блоки на зображення, діти переживають радість творця, спостерігаючи, як під їх руками площинні зображення перетворюються на об'ємні предмети [5].

Висновок. Таким чином, використовуючи логічні блоки Дьенеша в системі сенсорного розвитку дітей молодшого віку, не лише закріплюються отримані знання, але і активізується розумовий розвиток дітей, формуються такі операції мислення: порівняння, аналіз, класифікація, узагальнення.

У результаті застосування запропонованої нами системи роботи діти самостійно зможуть виділяти і називати колір, форму, розмір предметів, групувати і співвідносити їх за виділеними властивостями, вільно зможуть виділити в предметі 3-4 ознаки.

Список використаних джерел та літератури.

1. Білан О. І., Возна Л. М., Максименко О. Л., Овчаренко Л. Р., Руханська Л. С., Самсін В. Р. Програма розвитку дитини дошкільного віку “Українське дошкілля” / О. І. Білан, Л. М. Возна, О. Л. Максименко та ін. - Тернопіль: Мандрівець, 2013. - 264 с., С. 12.
2. Венгер Л.А. Воспитание сенсорной культуры ребенка от рождения до 6 лет: Кн. Для воспитателя дет. сада / Л. А. Венгер, Э. Г. Пилюгина, Н. Б. Венгер; под ред. Л.А. Венгер. - М.: Просвещение, 1988. - 144 с., С 3 – 13
3. Печора К.Л. Дети раннего возраста в дошкольных учреждениях: Кн. Для воспитателя дет. сада/ К.Л. Печора, Г.В.Пантюхина, Л.Г.Голубева. – М.: Просвещение, 1986. - 144с.
4. Стаття по темі: Игры с блоками Дьенеша /nsportal.ru/
5. Школа семи гномів / shkola7.gnomov.ru/